

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ ÎN CONTEXT EUROPEAN

- în anul 1947 -

dr. Gheorghe Dobre

Trecuseră doi ani de la încetarea războiului mondial, dar țările europene aflate înainte ani de zile, într-un dramatic conflict armat nu-și lecuiseră încă râurile și distrugerile pricinuite de război. Cu o singură excepție (Norvegia), nici una din aceste țări nu numai că nu ajunsese să depășească, dar nici măcar să atingă nivelul înregistrat în 1938 la un astfel de indicator sintetic, ca venitul național. Potrivit informațiilor disponibile, venitul național total a 19 state europene, luate împreună, era în 1947 cu 28% mai mic decât în 1938. Dar în timp ce 10 țări învingătoare, între aceleași date, înregistrau o scădere cu 10,7%, alte 6 țări învinse ajunsese să cu un venit național inferior celui antebelic cu 41,7%. Singurele țări europene care, la momentul istoric cercetat aici, aveau un venit național considerabil sporit celui atins în 1938 erau țările neutre. Ele depășiseră, la acest indicator, nivelul antebelic cu aproape 22% (21,8%). Dar țările respective, în 1947 nu dețineau în ansamblu celor 19 țări considerate, decât 9,2% din venitul lor total. Pe când țările învingătoare dispuneau de un venit național cu o pondere de aproape 72% (71,7%), iar cele învinse de 19% (19,1%) în același total de țări.

Între țările învinse România resimțea după Germania (inclusiv Austria) cele mai mari pierderi. În 1947 venitul ei național ajunsese abia la 69,4%, din cel înregistrat în 1938. Si aceasta în timp ce Finlanda înregistra o scădere de numai 10,7%, Bulgaria de 16,3% și Ungaria de 26,5%.

Alte date confirmă cele arătate. Astfel

produția industrială a țării noastre ajungea abia la 55% față de nivelul antebelic (1938). Datele de care dispunem atestă că, o asemenea prăbușire de producție nu mai cunoscuse nici o altă țară europeană, în afară de Germania. Cât privește producția agricolă a României aceasta s-a înscris de asemenea în cote inferioare majorității țărilor europene comparate. Față de nivelul antebelic în România postbelică producția agricolă ajunsese în 1945/1946 la 34%, în 1946/1947 la 53% și numai în 1947/1948 la 80%.

Asemenea căderi de producție au fost însoțite concomitent de creșteri vertiginoase de prețuri și de diminuări considerabile ale puterii de cumpărare, cu efecte dintre cele mai păgubitoare asupra nivelului de trai al populației, în general. În 1947 (luna mai) față de 1938, România deținea recordul absolut la următorii indicatori: a) circulația monetară crescuse la 23.825%; b) prețurile cu amănuntul urcaseră la 150.917%; iar puterea de cumpărare a banilor nu mai depășea 16%.

În aceste condiții, care erau coordonatele în care se înscră economia României în 1947 în contextul european?

Potențialul natural, uman și productiv-economic

În anul la care ne referim România avea un teritoriu de 237.502 kmp. Față de teritoriul ei din 1938, care se ridică la 295.049 kmp, aceasta însemană o diminuare între timp, de 57.547 kmp, sau cu aproape 20%. Situația, se știe, se datoră în exclusivitate, hotărârii samadovinice a marilor pu-

teri de a recunoaște pretențiile fostei URSS asupra Basarabiei și Bucovinei de Nord de a le recuieri și săpâni, așa cum procedase în 1940. Pierderea aceasta de teritoriu însemna, înainte de toate, o coborâre de pe scară europeană, de la locul IX, deținut înainte de război, pe locul X în anii postbelici. Dar pierderea respectivă, mai însemna, în același timp, diminuarea importantă a potențialului ei uman și productiv-economic cu inevitabilele deplasări corespunzătoare în jos, pe eșcherul economiei europene.

După populația ei totală, România se situa pe locul VI, ca și în 1938, dar pe atunci ponderea ei în cele 20 de țări europene comparate era de 5,2%, pe când în anul postbelic analizat era de numai 4,6%. La acest din urmă rezultat se ajunsese însă și ca urmare hotărâtoare a mișcării demografice interne românești postbelice. Astfel, în 1947, România cu un excedent natural al populației de numai 1,4%, deținea între 22 țări europene comparate, locul XXI, decalajul față de Olanda - ocupantă a primului loc - fiind de 14:1 în defavoarea României. Faptul se explică, în principal nu atât prin rata scăzută a natalității, cât a ratei foarte mari a mortalității, în special a mortalității infantile. Căci, din perspectivă europeană, rata natalității în România, în 1947, era de 23,4%, ceea ce o plasa pe locul IX, pe când rata mortalității, inclusiv a mortalității infantile era de 22% și respectiv, de 200 la 1000 nașuți vii, în aceste ultime două cazuri țara noastră ocupând locul I în Europa de atunci.

Cu toate acestea România postbelică, prin evoluția ei demografică, a putut dispune în 1947 de o populație activă totală reprezentând 4,8% din totalul populației active a 21 țării europene și în cadrul căror țara noastră ocupa astfel locul VIII. De reținut și informația cuprinsă în calculele noastre, potrivit căreia la momentul cercetat, ponderea populației active a României în populația ei totală era de peste 50%, fapt care o situa, între 21 țării europene, pe locul V. Si după război, și în ciuda condițiilor

lor deosebit de grele, România continua să dețină locul fruntaș într-o seamă de producții industriale, ca de pildă, extracția de țigă și gaze naturale, produse petroliere (locul II), producția de vin (locul V) etc. Sunt relevante datele care pun în evidență faptul că în 1947 România producea aproape 60% din extracția totală de țigă a 11 țării producătoare de țigă din Europa de atunci și aproape 65% din producția de gaze naturale din totalul producției corespunzătoare a 10 țării europene.

Dar performanțe deosebite înregistreză România postbelică, în privința potențialului ei agricol. Ea detine o suprafață arabilă reprezentând 9,8% din totalul suprafeței corespunzătoare a 16 țării europene, ceea ce o plasa pe locul IV. Si ca pondere în suprafață totală a țării, România, după suprafață arabilă se situa, între aceleasi 16 țări europene, pe locul VII, valoarea ponderei respective ridicându-se la peste 40%.

Pe locuri superioare se situa România și din punct de vedere al potențialului ei uman-agricol. Populația activă agricolă a României în 1947 reprezenta aproape 12% din totalul populației corespunzătoare a 18 țării europene, țara noastră ocupând astfel locul V. Potențialul productiv-materiel agricol al țării reflectă cu fidelitate situațiile arătate. Astfel producția (netă) agricolă a României în 1947 reprezenta 4,7% din totalul producției corespunzătoare a 18 țării europene comparate, locul țării noastre fiind al VI-lea.

La aceasta concurase, de bună seamă, înainte de toate, producția ei vegetală, în special producția de cereale. Țara noastră producea peste 5% din totalul cerealelor produse de 23 țării europene, ea ocupând, după acest indicator, locul VIII.

La porumb, România ocupa locul I între 11 țări producătoare, iar la grâu locul VII între 23 de țări cultivate de astfel de cereale. La producția ei agricolă concurase însă și producția ei animală, între 22 de țări europene comparate, România ocupa, după numărul de cabaline deținute, locul VII,

la ovine locul VIII, iar la bovine locul X. Pe locuri apropiate de cele deja menționate se situa România postbelică și în privința potențialului ei de transporturi, îndeosebi a transporturilor pe căi ferate.

Din totalul liniilor de căi ferate existent în 18 țări europene comparate, cele din România reprezentau aproape 5%, fapt care plasa țara noastră pe locul VIII. Țara noastră deținea peste 3% din întregul stoc de locomotive a 19 țări europene, ceea ce o plasa pe locul VIII. Pe același loc VIII se situa țara noastră și în privința parcului de vagoane de cale ferată, numărul lor fiind de aproape 3% din totalul vagoanelor existente în 21 de țări europene comparate.

Din cele relatate pe temeiul calculelor întreprinse reiese fără dubiu că sub raportul potențialului ei material, uman și productiv-economic, România se situa în rândul primelor zece țări europene.

Nivelul de dezvoltare economică

Din acest unghi de vedere situația României este fundamental schimbată față de cea referitoare la potențial. Bunăoară, după un astfel de indicator expresiv ca venitul național pe locuitor și care în anul cercetat era de 54 dolari americani preț '38, România se situa pe locul XIX între 20 de țări europene comparate. Un asemenea loc, sau apropiat lui, ne este confirmat de numeroși alți indicatori reprezentativi. Spre pildă, după valoarea netă însumată a industriei, agriculturii și construcțiilor pe locuitor țara noastră ocupa locul XVII între 18 țări europene comparate.

Iar dacă privim numai producția netă industrială pe locuitor, constatăm că România în 1947, între aceleasi 18 țări europene, ocupa același loc XVII. Aprecierea aceasta este susținută și de constatarea reieșită din calcul, după care producția de fontă pe locuitor plasa România pe locul XVIII și de otel pe locul XX, între 20 și respectiv 23 de țări europene. Calculele efectuate și pentru alte produse industriale ilustrative confirmă

constatarea generală de mai sus. Ele se coreleză strâns cu un astfel de indicator expresiv ca ponderea populației neagrile în totalul populației active totale și după care România, între 21 de țări europene se plasa pe locul XX.

O mărturie deosebit de relevantă asupra nivelului discutat aici îl constituie randamentele înregistrate la principalele culturi agricole. Spre pildă, după randamentele la ha ale cerealelor, luate în total, România se situa pe locul XXII într-un număr de 23 de țări europene. Calculele întreprinse au condus la aceleași rezultate și în cazul randamentelor la grâu, ca și în cel al randamentelor la porumb. Situația este similară și în privința randamentelor la cartofi. Cât despre randamentele la sfecla de zahăr, aceasta situa țara noastră pe locul XX, între 20 de țări europene.

Pe locuri mărginașe se situează țara noastră și în privința consumurilor de produse industriale reprezentative pe locuitor. Spre pildă, consumul pe locuitor de textile, înscrise România postbelică pe locul XXIII între 23 țări europene, iar în cadrul textilelor, consumul pe locuitor de bumbac plasa țara noastră pe locul XVIII, între 19 țări.

Pe poziții de subsol în ierarhia europeană se situa România de atunci și în ceea ce privește consumul de alimente de bază. După consumul anual pe locuitor de cartofi, România deținea locul XX între 20 de țări comparate; la carne - locul XXI între 22 de țări; la zahăr - locul XXII între 22 de țări etc.

Pe locuri inferioare aflăm țara noastră și după valoarea nutritivă a alimentelor consumate. După cantitatea de calorii/om pe zi România deținea locul XIV între 22 de țări europene comparate. Si aceasta datorită și faptului că în Europa țara noastră avea un consum anual pe locuitor de cereale ce o situa pe locul II. În schimb, după cantitatea de proteine de origine animală, ea se situa pe locul XVIII între 22 de țări europene. La consumul zilnic de grăsimi pe locuitor România ocupa locul XVI între 22 de țări.

În sfârșit, dar nu și în ultimul rând, după speranță medie de viață atinsă de România postbelică, țara noastră se situa între 19 țări europene pe ultimul loc.

Faptul că toți acești indicatori despre care am pomenit mai sus, ca și alții calculați concordă între ei, ne îndrăguiesc să conchidem că sub raportul nivelului ei de dezvoltare economică România în 1947 se situa printre ultimele locuri între țările europene, deținând astfel o poziție periferică în continentul nostru.

Înseși decalajele existente între nivelul atins de țara europeană situată pe locul fruntaș și nivelul românesc se înscrău în valori - pentru vremea aceea - foarte mari. Spre pildă, venitul național pe locuitor în Elveția - țară ocupantă a primului loc în Europa la acest indicator - era de peste opt ori mai mare decât în România.

După producția (netă) industrială pe locuitor, România era întrecută de aceeași țară europeană - Elveția - în proporție de 16 ori. La o seamă de produse industriale, decalajele erau considerabil mai mari. Spre exemplu, cazul producției de energie electrică pe locuitor, care înregistra un decalaj de peste 40:1, al producției de cărbuni de 41,2:1, al producției de fontă de 1103:1, al producției de oțel brut de 515,7:1, al producției de ciment de 12,6:1 etc.

Producția netă agricolă pe locuitor acuza un decalaj în favoarea Irlandei - ocupantă a locului întâi de 2,6:1. Dar la randamentele la hecțar ale cerealelor Danemarca depășea nivelul românesc de 4,25 ori, la grâu de 4,7 ori, la cartofi de 4,2 ori, la sfecla de zahăr de 4,3 ori etc. În Suedia consumul de textile pe locuitor era de 7,35 ori mai mare decât la noi în țară. Disparități mari se constată și în privința consumului de proteine de origine animală, de grăsimi etc. La noi speranța medie de viață era cu 15,2 ani la bărbați și cu 16,1 ani la femei mai mică decât în Olanda, țară cu cei mai îngevivi locuitori din Europa de atunci.

Cauze și explicații

În cele arătate se reflectă înainte de toate slaba valorificare a potențialului

uman în producția românească față de situația din alte țări europene. Este grăitor că rata de valorificare a acestui potențial era în țara noastră de 0,33, pe când în Marea Britanie era de 2, adică de peste șase ori mai mare.

La origine se află, se înțelege disparitatea foarte mare în privința productivității muncii sociale. După acest indicator România ocupa, între 19 țări europene, locul XVII, decalajul între nivelul atins de țara fruntașă (Elveția) și cel românesc fiind de 9,3:1.

În industrie același indicator plasa țara noastră pe locul XVIII dintr-un număr de 18 țări comparate, decalajul amintit, fiind de 8,6:1 (țară fruntașă fiind Danemarca). În agricultură nivelul atins de productivitatea muncii situa România, între 18 țări, pe locul XVII, disparitatea dintre țara de pe primul loc (Marea Britanie) și România fiind de 11,4:1.

O atare împrejurare era cu atât mai gravantă cu cât structura economică a țării pe atunci era dominată de producția agricolă. Potrivit calculelor noastre, agricultura românească în venitul național din 1947 deținea o pondere de 41,2%, pe când industria de numai 19,7%. În valoarea netă totală a industriei, agriculturii și construcțiilor, agricultura reprezenta 61,7%, iar industria numai 29,6%. Constatările acestea se verifică și pe exemplul altor indicatori. Astfel, în totalul populației active a țării, populația activă agricolă deținea o pondere de peste 75%, iar populația ocupată în industrie reprezenta abia 12%.

În fond, atât nivelul scăzut de productivitate, cât și structura preponderent agrară a țării și aveau temeiul în slaba înzestrare a țării cu tehnica mașinistă, de tip vest-european. Este concluzie că România avea un consum de energie de numai 0,8% din întregul consum de energie a 17 țării europene, fapt care o situa pe locul XV și o distanță de consumul corespunzător din țara ocupantă a primului loc (Marea Britanie) într-o proporție de 42:1. La consu-

mul de oțel țara noastră ocupa locul XIX între 20 de țări europene, fiind întrucât de Elveția (locul I) de peste 25 de ori. La consumul de ciment România deținea locul XX în rândul a 21 de țări, iar decalajul în favoarea Suediei (locul I) era de 8,7:1. Apoi de observat că în timp ce în România agricolă revineau la un tractor peste 900 ha, în Elveția (locul I), revineau 29 ha. La penuria de resurse, în special de origine minerală, se adăugau greutățile enorme de achiziționare a lor pe calea importurilor ca și de valorificare a resurselor interne prin mijlocirea exporturilor.

Datele evidențiază fără dubiu că România în primii ani postbelici se situa pe ultimul loc în comerțul exterior al țărilor europene.

Strict economic cele constatațe se datoreau în principal stării extrem de precare în domeniul investițional. Calculele învederează că la momentul cercetat, după investițiile brute realizate, România se afla între 16 țări europene, pe ultimul loc disparitatea față de țara fruntașă (Suedia) fiind de 44,4:1. În 1947 România aloca un volum de investiții brute reprezentând abia 4,6% din venitul ei național, în timp ce Norvegia (locul I) aloca 42,6%. Semnificația acestor investiții capătă însă relieful real, dacă avem în vedere și faptul că după valoarea investițiilor sale nete pe locuitor, România ocupa între 13 țări locul XIII, decalajul față de țara fruntașă (Norvegia) fiind de 59:1. Să notăm, însă că în 1947 în România valoarea investițiilor nete pe un locuitor era de -1 dolar american, adică se recurgea nu la venit, ci la capitalul național.

Într-un plan general situația existentă în 1947 în economia românească, comparativ cu economia altor țări europene nu poate fi pe deplin înțeleasă dacă nu se ține seama de faptul că țările noastre și înainte și după încheierea păcii, i-a fost impus un statut nedrept de țară învinsă de către măurile puteri învingătoare în războiul care a luate sfârșit în 1945.

Din acest unghi de privire analiza comparativă întreprinsă conduce la o primă și importantă constatare, conform căreia între țările învinse, România la momentul anului 1947, dispunea de un potențial natural uman și productiv care, după Germania, o situa pe un loc fruntaș. Indicatorii relevanți din calcule și care se referă la teritoriul, la populația totală, la populația activă, la venit național total, la valoarea netă totală a industriei, agriculturii și construcțiilor, la producția industrială și agricolă etc., stau mărturie grăitoare în acest sens. La unele produse, România dispunea de un potențial chiar superior Germaniei, situându-se astfel pe locul I în rândul țărilor învinse. Bunăoară, la extracția de țigări și gaze naturale, la producția de porumb și a.

O două mare și nu mai puțin importantă constatare rezidă în aceea că după nivelul său de dezvoltare economică, România ocupa, în grupa comentată de țări ultimele locuri. Dintre 6 țări din această grupă România deținea locul V după venitul național pe locuitor, întrecând astfel numai Bulgaria. Pe o poziție similară se situa țara noastră și în privința producției pe locuitor, la producția de fontă, de oțel, de ciment, hârtie ca și la randamentele la hârtie, la cartofii, la consumul de proteine de origine animală și a. La alte produse țara noastră își împărtea ultimul loc din grupă cu, sau era chiar depășită de Bulgaria, cum ar fi la producția de zahăr, la randamentele la hârtie, la cerealelor, respectiv a grâului, a porumbului, a sfecliei de zahăr etc.

Constatarea aceasta este susținută mai ales de calculele întreprinse și din care rezultă că după indicatorii rezultativi de folosire a potențialului său disponibil România, de regulă, se situa pe ultimul sau penultimul loc între țările învinse. Un indicator ca productivitatea socială a muncii, ne arată că între cinci țări învinse, România se situa pe penultimul loc, întrecând astfel numai Bulgaria. Atrage atenția faptul că productivitatea muncii industriale din România de atunci înregistra un nivel atât

de coborât încât situația noastră pe ultimul loc între țările amintite, fiind depășită de cel atins de Bulgaria. În schimb productivitatea muncii în agricultura românească fiind superioară celei din Bulgaria, situația noastră pe locul V între sase țări comparate, întrecând astfel țara vecină de la sud.

Dar la nivelul cel mai scăzut se află țara noastră între celelalte țări din grupă în privința investițiilor brute și nete. La ambele categorii de investiții realizate, România deținea ultimul loc, fiind întrecută de toate țările învinse.

În lumina celor arătate se poate spune că dintre țările învinse România a reșimțit cel mai dureros distorsiunile și discrepanțele create între potențialul ei economic general și posibilitățile existente de valorificare a acestui potențial la cotele atinse de alte țări în vederea refacerii și dezvoltării ei postbelice. Si mai mult, ca în multe alte țări învinse, la aceasta o contribuție hotărâtoare în România a avut o prezență trupelor de ocupație străină (sovietice) pe teritoriul țării și regimul asupritor de extorcere a bogățiilor naționale, fie în cadrul înrobitoarelor despăgubiri de război, fie în perimetru a nu mai puțin pustiitoarelor prevederi a varii "acorduri", "convenții" etc.

Cercetări ulterioare vor aborda și cerceta în mod special o astfel de temă pe căt de nouă, pe atât de interesantă în istoriografia noastră economică. Aici, în încheierea "reperelor" ce ne-am propus, am dori doar să punctăm câteva momente. Mai întâi, de reținut că potrivit înțelegerilor intervenite între învingători, țările învinse au fost obligate la despăgubiri de război și

indatoriri postbelice, pe criterii de nimeni fundamentalate, în mod căt se poate de egal. Un singur exemplu: în timp ce România, Ungaria și Finlanda erau obligate la plata unor reparații de război în sumă de 300 mil.doliari/an: '38, Bulgaria era îndatorată doar la suma de 75 mil.doliari an '38. Dar modalitățile de plată a acestor sume au fost atât de diferite, încât a creat poveri dintre cele mai grele, în primul rând, țările noastre. Este grăitor de exemplu, că plata se stabilise să se execute în produse de vitală importanță pentru procesul de refacere și dezvoltare a țării, ca petrolul, cherestea, cimentul, echipamentele industriale și de transport și chiar fabrici și uzine în întregime. Toate evaluate la prețurile anului 1938 de pe piețe neexistente, imaginare sau favorabile beneficiarului. Dar în afară de aceste despăgubiri de război, un sir întreg de alte multe plăți se efectuau întrecând considerabil pe primele. Numai prin bugetul de stat al României achitarea obligațiilor internaționale ale țării absorbeau cheltuieli considerabile, ponderea lor în exercițiul bugetar 1946/1947 ridicându-se la 50,4%, iar în 1947/1948 la 46,6%. De precizat însă, că prin contabilitatea bugetului de stat se înregistrau doar o parte din cheltuielile pomenite, alte asemenea vărsămintă fiind efectuate în afara bugetului de stat (în natură etc.).

Informațiile de epocă, confirmate de cercetări ulterioare învederă că până la încheierea păcii, anual România i se însușeau de către ocupanți, fără nici un echivalent, bunuri și servicii a căror valoare era aproximativ egală cu jumătate din venitul ei național.*

* Studiul sintetic de față prefațează o lucrare elaborată de noi în colaborare cu A.Platon în cuprinsul căreia întreprindem analize comparative pe termenul a circa 300 indicatori economici și sociali.